

LIBRI I. SECTIO III. CAPVT IIX.

De

Spleneticis.

Prius, quam progrediamur vterius, dicendum est aliquid de magneticis remediis in primis hepaticis & splenicis. In mentem venit, quod ad ardorem ventriculi seu sodam curandam in aulis quibusdam solenne est vti carlina scandente, post florem perfectum in semen fatifcente, quæ solo obtutu eandem curat.

Nouimus nobilem eruditissimum, qui malo isto mirum quantum vexatus vna hac vtitur antidoto, cum insigni successu, nulla forsitan alia de causa, quam quod aspectu illo archeus moueatur tortius ad resistendum efferuescentiæ illæ humorum acidiorum & biliosorum *constringentium*, vnde & nobis audit die *Good-Distel*.

Sic etiam tinca & hepatis & spleni medendo communes laudes obrinet; in ictero quidem ista sine dubio agendi ratione, quod (1.) actuali frigiditate ardorem visceris temperet, a consistentibus humoribus ibidem pronatum; (2.) domito frigore & calore corporis iam excitato, poris magis laxatis ab humido coniuncto, facilius inuitari humores subcutaneos biliosos, vt in aliud quoque hoc corpus migrent; idque hinc cum successu non inualido, qualia exempla vidimus ipsi. Pertineat huc de splene memorata a *Cl. Deodoro panth. hygiast. T. 1. c. 11. p. 109.* qui scribit Patauii se obseruasse, tincam piscem lienis tumori viuum alligatum, tumorem abstulisse, & ea quidem vehementia, vt citra ægrotantis periculum ob nimiam, (ita loquitur porro) attractionem diutius detineri non potuerit. Sic & *Matthiol. pres. comm. in Diac.* scribit: hemionitidis contactu spleneticos saluos scimus.

Vt symbolica viscera sunt quoad depurationem sanguinis hepar & lien; ita & symbolica & affinia remedia sunt hepatica

&

& splenetica, non solum his visceribus, sed & pancreati, mesenterio aliisque ^{ἐν τῷ χόρδον} contentis medentia. Cum vero splen maxime dispenset in corpore serum & eius qualitates, hinc medicamenta splenetica dicta respiciunt impedimenta illa ipsa, quæ hic loci se offerunt, seu salia sylvestria, impura, & tartarea sanguinis.

SPLENETICA ergo 1. sunt, *quæcunque motum sanguinis & seri, in colatorio hoc suo retardatum tollunt*; quatenus vincula extranea laxant & annihilant, seu humores acidos, ponticos, austeros excessiuos, & sanguinis partes volatiles figentes corrigunt.

Faciunt id v. g. (1.) *aquea diluentia & temperantia*, aqua fumar. acac. aperit. polychr. Rolf. decoct. aperit. Mes. fl. & fr. Ex simp. becabunga, fl. bugl. borag. item serum lactis caprini, succi herbarum antiscorbuticarum, modo iis non abutamur, sir. de pomis, theriac. acidulæ, vnicum sæpe splenetorum remedium; hæc quidem, si interius adhuc mali consistat scruities, & ager sit ficcioris temperamenti, illæ quando ad exteriora, articulos, pedes, cutem magis impuritas vergit, & æger est serosior paulo & habitior, modo cætera consentiant.

Diluentia verò hæc ipsa, singulis quasi communia maxime locum habent quando simul humores serosi deficient, vnde in deliriis & vigiliis melancholicorum eximie profant.

(2.) *Lenia aromatica & amara*, vt præter dicta sub hepaticis, rad. aspar. filic. ebulus, fumaria, cicutaria, fol. buxi, sem. fraxin. fl. genist. summit. & essent. pin. elix. propr. simpl. & antisc. 3 le. M. Pear. extr. splen. bou. pulu. stom. Quercet. abfinthiaca, pulu. latificans, ex aromatis maximam partem & temperatis constans, tum alias utilis hypochondriacis, tum in palpitatione cordis eorunde m.

(3.) *Alcalia, fixa & volatilia*; hæc quippe cum acido morbofo conflagunt, idque domant & extinguunt, fluxilitatem humoribus deficientem restituentia; vt plantæ antiscorbuticæ omnes, ipsum quoque asarum, & ex bis parata, aqua hepat. nob. nostro more parata, anima rhabarbari vera, spir. cochlearia

ria

ria cum Ψ , & vrinofus, Θ is Φ ri volat. spir. Θ *ci ζ , vinofus & oleofus varius, hic in cruditatibus & flatibus coniunctis, ille in deliriis summe proficiuus, vel ipsi potui largiter inditus, vt nescii quasi eundem hauriant, imo & exterius odoratus spiritus fixatos vnice reficit. Adolēscens melancholicus, summo capitis dolore & anxietate laborans, ita, vt ad incantamentum malum referretur, leuamen subinde fenfit a sale ammoniaco lixiuio indito, excepto naribus odore. Sic & ipse in palpitatione cordis, inprimis caryophyllatus, & syncope hypochondriaca, præcipue vero in quartana, in liene vt plurimum radicata, summe prodest. Sic Ra Φ ri eximia quoque est, & salia abfinth. cent. min. iunip. non solum in febribus, sed & aliis casibus conueniunt.

4. *Alcalina*, terrea & resoluentia, ex simplicibus lap. Φ . corall. conch. præp. lap. lazuli; e plantis asplen. spicantha, scolopendr. Lapides Φ cum vino bullitos cum alibi, tum in pleur. fur. Helmontius dilaudat, vbi dolori lienis statim se obuēnisse scribit potu vini bulliti cum lap. Φ . vnde intra paucos dies omnis dolor & ponderis moles euāuerint, p. 323. Lap. lazuli naturæ solaris, frustra vulgo incusatus summæ acrimoniæ & venenositatis, cum pulueribus purgantibus mixtus & per se in magisterio melancholicis egregie subuenit. Vnde instar regulæ esse potest, *hypochondriacos & scorbuticos a præcipitantibus summum accipere remedium.* Faciunt huc cinnabarina, pulu. cachecticus maior & minor, pulu. absorbens noster simplex & cum vitriolo martis, quocum spleneticis sæpius subuenimus. Imo si dicere volumus, quod res est, tam decantata materia perlata nihil aliud esse vel agere videtur, quam eiusmodi puluis præcipitans ex lap. Φ . matre perl, Φ io diaph. factus. Sic & Ra. corall. cum succ. citr. spir. lignor. mannat. ad confortandos hypochondriacos prodest.

(4.) *Martialis* merito hypochondriacorum & scorbuticorum panacea sunt & dicuntur, (de quorum agendi modo iam diximus satis sub aperiētibus,) inprimis solida forma gaudētia, vt croc. Φ atus, saccharinus, cum salibus &c. pulu. cah.

Z

Querc.

Querc. simpl. & cinnabarinus, item Plum. Jris & tinct. Jris
Oris vulgo dicta, quæ nihil aliud est, quam essentia vitrioli ex
misy in aere calcinato, & per se in puluerem fatiscente, cum a-
qua ros. mai. extracta, siue sibi relicta, seu cum arc. Pri in mo-
mento tincta. Laudari hic potest quoque essentia J. vitriola-
*ta antiscorbutica, ex Ol. J. fl. Elis *ci Plium a. p. j. v. g. 3b.*
& Mus cochlear. 3vj. vel viij. extrahenda l. a.

Hæc vero vna etiam serum exuperans corrigunt, vnde pro-
 sunt in obstructionibus viscerum, hypochondriorum, hydro-
 pis initio, cachexia, palpitatione cordis, scorbuto; melancholia
 hypochondriaca, doloribus & tumoribus hypochondriorum,
 imo cum hypochondria sint fomes quasi omnium morborum,
 hæc ipsa quoque ad affectus capitis, neruorum aliosque exter-
 nos ambitu suo latius patent & spectant, in paralyfi scorbutica
 v. g. & aliis.

II. *Splenetica feri statum volatiliorem seu acrimoniam & lixi-*
uositatem respiciunt & tollunt, vnde phlogosis, ebullitio & rare-
factio sanguinis maior, dolores arthritici scorbutici vagi, sudo-
res colliquatiui scorbutici, nocturni, vigilia, inquietudines, pa-
vores, aliaque oriuntur. Singulis his frenum iniiciunt tum
communia, diluentia aquea, tum (1.) acidula, vt cremor & cry-
stalli tartari, hep. rubr. spir. aper. Penot. rad. & herb. acetos.
Rr aperitiu. item mala citria. Vt enim qui diutius in navi ve-
hantur in Indiam, ob maris effluuia vliginosa plerumque scor-
butici fiunt; ita restatur experientia, illos ipsos nautas, si acci-
piant mala citria, iterum conualescere, quatenus resistunt pu-
tre dini, & salia morbosa terrestria M. S. præcipitant.

Tum (2.) *austeriuscula styptica, quæ fluorum sunt reme-*
dia. Vt enim in priori statu strictura adest humorum, fixitas
spirituum, torpida omnia; ita hic laxitas, fluxilitas, mobilitas.
Ille stimulo, hic freno indiget; felix, qui moderari singula, vt
decet, potest. Hinc & opiata optime profunt spleneticis, modo
cum humectantibus, præcipitantibus, temperantibus dentur.
Exemplo esse præter alia possunt menses immodici, frequenter
in scorbuticis occurrentes, nonnunquam quidem simul, quod

de

de aliis quoque hæmorrhagijs valet, ab obstructione viscerum, quatenus coangustatus sanguis denegato sufficienti spacio, exitum quærit necessarium; sæpius vero ob salium rodentium lixiviosorum, vel cum acido mixtorum copiam, item ob tonum viscerum, & hoc loco vteri, læsum, vbi, præter V. S. temperantia *ὀππ-ασι-μα-ν* hæc ipsa profunt vnice.

Facit huc & spiritus \mathcal{J} is, sitie ex \textcircled{O} lo \mathcal{J} is destillatus, quod pretiosum est & minus vtile, seu confectus solum per mixtionem & solutionem \textcircled{O} li \mathcal{J} in spiritu \textcircled{O} li. Sic etiam huc pertinet tinctura corall. cum tinct. \mathcal{J} adstr. Zwölf. mixta, roborans egregium. Taceo vomitum cruentum, scorbuticis & splenetis familiarem.

(3.) *Terrea* quoque iam dicta huc conferunt, & inter hæc galeopsis quoque. Saturnina planta, vrtica ista, inquit *Solenander consil. med. l. 1. cons. 13.* quæ in folijs maculam habet albican-tem, a Plinio lamium vocata, a Bononiensibus milzadella dicitur; cuius virtus in obstructionibus & affectibus splenis probata est. Meminimus ludimoderatorem hypochondriacum puluere florum horum feliciter vsum.

III. *Splenetica respiciunt* & tollunt *recrementa pituitosa tartarea, limosa, sero immersa, & facile in sabulum coensum, arenulas ac calculum ipsum fatiscencia;* quod ipsum præstant aperientia, generosiora, & (1.) quidem *acida*, potentissima tartari concreti & coagulabilis remedia. Inprimis vero laudatissimus est hoc nomine *us salis*, & ex eo parata tinctura aperitiua *Mabii*, quæ nihil aliud est, quam spiritus salis refractus & tinctus. Refractus *sale tartari*, spiritu salis \mathcal{P} ri vol. vitri puluere, vel quocunque alio alcalino; tinctus *torna solis*, vel fl. viol. horumque tinctura. Hæc famosissima erat & viuente B. *Mabio*, & post fata illius, vt lucrum & famam auctori conciliauerit.

Operæ pretium est, eius encomia ex literis eiusdem in concione funebri expressis, huc excerpta dare: tinctura aperitiua est panacæa hypochondriaca, confortat fermentum stomachale, excitat appetitum, discutit flatus, aperit venas mesenterii & lacteas, pellit tartarum hypochondriorum, aperit lienem & ob-

fructiones hepatis, fistit sitim & calorem internum præternaturalem, pellit vrinam, calculum, præservat a putredine, fouet calorem naturalem, (corrigendo cruditates;) cum fructu adhibetur contra hydropem, cachexiam, pallorem, icterum, colicam, febres &c. Quæ, si prudenter applicentur, longe sunt verissima.

(2.) *Alcalina & enixa*, seu salia varia, inprimis etiam sal ammoniacum eiusque flores, & cum eodem paratus liquor, martialis e floribus martialibus nigrioribus vitriolicis, in fundo cucurbitæ post perfectam sublimationem reperiundis per deliquium solutis, commodissime cum ess. absinth. ess. lign. aloes in Ram. \mathcal{J} is absinthiacam & balsamicam, cum elix. propr. addito ol. caryophyllorum, cum M. S. antiscorbutica ex spiritu cochleariæ \mathcal{F} ri & Θ is striato, additis essentia anodynæ aliquot guttulis, aliisque miscendus.

Spectat huc etiam arcanum \mathcal{F} ri rite elaboratum, & ex his parata, vt Ra \mathcal{J} is, cum eodem liquore martiali extemplo in id prouide instillato confurgens, imo aquæ quoque martiales. Hinc pro more seculi Lang. l. 1. ep. 48. Præsentissimum indurati splenis remedium dicit aquam, in qua ferrum candens extinctum.

(3.) *Aromatica*; vt enim spleneticici sunt sputatores & flatulenti, ita stomachica aromatica iis egregie subueniunt, v. gr. spir. menthæ, elix. Oli Mynf. ess. carmin. & alia.

(4.) *Abstergentia, diuretica & nephritica*, non solum calculo futuro contraeuntia & arthritidi, ischiadi, aliisque doloribus scorbuticis; verum etiam copiosos serosos humores & restagnantes auertentia, vt in hydrope, cachexia.

Resoluentia hæc & externe eximie conueniunt, v. g. ol. carmin. Mynf. \mathcal{F} ri fœt. cappar. laterin. empl. de cicut. cerat. de ammoniaco Forestii, empl. ad quartanam ex odoriferis Helmont. empl. magneticum &c.

Et hæc ipsa non solum causam vnã affectus hypochondriaci, nempe $\alpha\epsilon\rho\omega\sigma\tau\iota$ chyli impeditam respiciunt, pituitam ventriculi abundantem nimis expediunt, $\mu\acute{\alpha}\lambda\upsilon\sigma\tau\iota$, seu inertem chyli mas-

massam corrigunt; Verum etiam alteram, depurationem sanguinis læsam restituunt, & ab vtrisque deductos affectus tollunt, nominatim palpitationem cordis, syncopen, quartanam &c. Hinc & in arthriticis & nephriticis curandis hypochondria semper respicienda; optimaque sunt eo casu medicamenta salina, vtrique conuenientia, vt spir. ☉. tinct. ☿. arc. ☿. ri.

Egent vero & hæc suis cautelis, facile ex dictis fluentibus.

1. *In genere variant splenetica pro vario & diuerso splenetorum statu.* Non vno eodemque se habent splenetici modo, ita enim generali & latiori vocis vsu hypochondriaci, & scorbutici audiunt. Pertinet huc communis & simplicissima scorbuti diuisio, quod vel calidus sit vel frigidus; diuersis vterque stipatus symptomatibus. Multum ergo interest, qui quibus vtantur, & quæ medicamenta magis polychresta sunt, & singulis magis conuenientia, præ reliquis quoque esse splenetica constat.

Fluunt ex hoc generali asserto plura specialia, & quidem
2. *volatilia tum salina, tum spirituosæ & aromatica scorbutico frigido profunt, calido nocent.* Nocent, quibus humores serosi sunt efferati, mobiles & exacerbati, vnde vigiliæ, inquietudines, φλοζώσις, anxietates, motus spirituum turbatus, omnia sursum deorsum mouentur, turbantia & laceffentia archeum. Plurimum interest, non irritare quiescentem hostem, nec crabrones irritare.

3. *Acida splenetorum remedia.* Non negamus acidum morbosum sæpe in his peccare, negamus vero in morbis ab acido oriundis acida non esse remedia. Conueniunt incisoria, virtute in fixitate humorum, cum aromaticis imprimis. Profunt figente, temperante & præcipitante natura, in rarefactione nimia, & imprimis in solenni scorbuticorum hæmorrhagia quod egimus *Ann. III. Ephem. Germ. obs. 106.* Profunt in coagulo humorum tartareo corrigendo & resoluendo; idque omne præstant cum insigni efficacia.

4. *Diluentia vt aperientium, ita & splenetorum imprimis ætuationi vnice veliscantur.* Eo nempe statu, vbi serum non abundat, vel restagnar, nam alioqui noxia potius fuerint, ha-

bita tamen ratione ventriculi, ne facile noxam & labem contrahat. Frigida quinimo sepe præ calidis sunt convenientiora, hinc maxime temperamenta sunt distinguenda & coniunctæ intemperies.

5. *Ut fixitate magis lien præ hepate peccare solet, sic & maiori volatilitate & adiuuitate medicamentorum gaudet.* Communia enim quidem & symbolica sunt utrorumque remedia, respectiue tamen lieni maior gradus aperiendi debetur, quam hepati, quod bilis respectiue minus fixior fit natura sua.

6. *Dulcia spleni minus amica;* neque enim quæ reliqua præstant, ipsa cum aliis habent communia; non fixitatem humorum corrigunt, non volatilitatem & lixiuositatem, non limositatem & coagulum; quin omnibus potius cooperantur & producendis inferunt, quam auertendis. Hinc quæcunque dulcia sunt splenetica, vel splenetis gratiam conciliare debent, speciatim sunt notanda. Notabilis est radix polypodii, splenetica omnium concessione, dulcis, sed temperata, præcipitans, terrea simul, unde mobilibus reddendis & extergendis fixis terreis humoribus inferuit.

Alia vero saccharata & mellita minus hoc priuilegio gaudent, vnde tot sirupi aperitiui merito castrandi sunt & imminuendi. Hinc egregio strategemate sirupi acetosi inter splenetica recensentur; ut abstergendi promptius exequantur minus, acida vero mitigentur.

Hinc sir. de pomis, & sir. sceletyrbicus Foresti habent quidem eximie locum, magis tamen secundaria medendi prouincia, quam primaria. Constat vero hic ex cochlearia & becabunga, illo quoque commodo, si secundum intentionem auctoris iudicemus, ut volatile fixo temperetur. Hinc confectio alkermes licet splenetica vel maxime iudicetur, ob lapidem lazuli, aliaque, non tamen promiscue inter lazificancia memoranda. Nocent vero præ reliquis, *κτ' ὀσπυ*, quod fermentatiua vi non componant, sed potius exfulcitent feruidos, saluos, acres humores, adaucta simul bile, quæ in omnibus melancholicis simul peccat; vnde hysterica, epileptica, & familia symptomata facile

cile si non excitant, tamen exasperant, ipsaque dicta confectio alkermes non tam confortat eo casu, quam laedit.

7. *Martialia feces tingunt, ructus cient, motum corporis requirunt.* Grauant ventriculum eadem, nisi laxitas, humiditas & aciditas adsint, & contra ea quando operantur bene, feces tingunt, non alia ratione ac vitriolica dulc-austera cum sulphureis resinosis resolutis mixta; resolutis, inquam, cum liquore aqueo coniuncto; quatenus acidiores humores iisdem saturantur in ventriculo, hinc progressionem facta, accedente resina bilis liquida nigredinem ob praetiam vitriolescentiam expandunt & ad oculum sistunt. Hoc nisi fiat, ut non operantur, ita culpam imprimis in denegata resolutione haerere certum est. Ructus vero cient, nisi minori quantitate, & correcta dentur, non aliter ac affuso liquore acido bulla excitantur plures, dominium caloris non aque agnoscentes. Motum vero corporis requirunt, ut actuato calore ipsa quoque magis resoluantur & prouoluantur, pigriora in se & resistentia.

LIBRI I. SECTIO III. CAPVT IX.

Nephrificis & rheumatis.

CUM non solum toto die experiamur, ex arthritide fieri nephritin, & vice versa, prout loco variat materia morbifica, & hypochondriacos quoque idem fatum experiri, ratione consentiente merito statuitur, continere tres hosce morbos: calculum, arthritidem eiusque species, & affectum hypochondriacum, quoad causam materialem; Generalem vero tanquam matrem esse affectum hypochondriacum, ex quo ceu fonte proxime scaturiunt. Neque differunt nisi coagulo, seu quod illud ipsum materiale tartareum, minori in reliquis, maiori in calculo quantitate adest; in illis fluidum, in his concretum; in illis potentia, in calculo actu magis cohaerens.

Tres